

Abortus, seksuele voorlichting en anticonceptie

Struisvogelpolitiek

Jaarlijks ondergaan honderdvijftig duizend¹ vrouwen in Griekenland een abortus. Griekenland staat met deze trieste cijfers in de top tien van landen met de hoogste aantallen abortussen in de wereld. Een gebrek aan seksuele voorlichting zou, volgens Griekse artsen, de voornaamste reden zijn. Waar gaat het mis?

INGE MANOUSAKIS | ILLUSTRATIE VAN DE WEBSITE VAN PSYCHOLOGE-SEKSUOLOGE EVI KYRANA | FOTO: DEPOSITPHOTOS

Luister, ik was een week geleden in de bibliotheek toen een meisje van een jaar of negen een kinderboekje over seksualiteit uit de kast pakte. Ik hoorde haar vader zeggen: nee liefje, leg maar terug want dat is niet iets voor jou'. Kijk, dat bedoel ik nou! Natuurlijk is dat boekje iets voor haar, want anders zou ze het niet pakken van de plank!' Maria (30), docente en pedagoge kijkt ons verontwaardigd aan. Ze kan zich er nog over opwinden. Over die situatie in de bibliotheek en over – wat zij noemt – de preutsheid van Griekse ouders. 'Seksualiteit is blijkbaar nog steeds een taboe bij ons. Kijk wat de gevolgen zijn!'

Feiten

Eerst de cijfers op een rij. Jaarlijks ondergaan honderdvijftig duizend vrouwen in Griekenland een abortus, een op de vijf daarvan is jonger dan 16 jaar. Omgerekend heeft een op de vier

Griekse vrouwen weleens haar zwangerschap laten onderbreken, in de leeftijd van 35 tot 55 is dat zelfs een op drie. 'Dit zijn geen incidenten meer, hier gaat structureel iets mis', stelt Maria vast. In Griekenland wordt, volgens haar, abortus als voorbehoedsmiddel gebruikt en niet als noodoplossing achteraf. En de meeste vrouwen doen er laconiek over. 'Ze zien het als een soort noodzakelijk kwaad en berusten er ook in', aldus Maria. Een alarmerende zaak, vindt zij, want de leeftijd waarop een ingreep wordt gedaan daalt al jaren. De meisjes die in dit soort problemen raken zijn steeds jonger en zullen steeds eerder en vaker in hun leven worden geconfronteerd met dit 'kwaad'. 'Vijfzeventig procent van de Griekse jongeren tussen de 14 en 16 jaar is seksueel actief en de meesten rommelen maar wat aan, dat blijkt wel uit de cijfers²'. Voor veertig procent van de jongeren is de onderbroken geslachtsgemeenschap de meest gebruikte vorm van anticonceptie. Het condoom wordt ook wel gebruikt maar veel minder en andere, bijvoorbeeld orale, middelen maar in vier procent van de gevallen. Onvoorstelbaar, vindt Maria, omdat alle vormen van anticonceptie overal zonder doktersrecept en

¹ Deze cijfers zijn begin februari bekendgemaakt tijdens het 6e nationale Congres voor Gynaecologische Endocrinologie in Athene. Waarschijnlijk ligt het werkelijke aantal abortussen volgens artsen hoger, omdat veel zwangerschappen thuis, met pillen en zonder doktersbegeleiding, worden afgebroken.

² De gegevens zijn o.a. afkomstig van de meest recente enquête die in 2001 (!) werd uitgevoerd door het Instituut voor Sociale en Preventieve Geneeskunde.

goedkoop te krijgen zijn. Aan de toegankelijkheid zal het dus niet liggen. De pil werd al in 1963 in Griekenland geïntroduceerd, weliswaar in eerste instantie als geneesmiddel om menstruatieproblemen te verhelpen, maar dat was in veel landen zo. In 1980, het jaar dat Griekenland lid werd van de Europese Unie, werden de pil en het spiraaltje als anticonceptiemiddelen gelegaliseerd. En zes jaar later ook de abortus. Daarvoor lieten vrouwen hun zwangerschap net zo goed kunstmatig afbreken, maar dan in het illegale circuit. Artsen lieten zich flink betalen voor deze ingreep en volgens sommige onderzoekers was dit een reden voor medici om – later – lange tijd het gebruik van de pil als voorbehoedsmiddel af te raden. 'In het begin was er ook sprake van dat de pil kanker zou veroorzaken', legt Maria uit. Die negatieve 'reclame' is in Griekenland relatief lang in de lucht blijven hangen. 'Mensen praten elkaar vooral na, maar gaan zelf niet op zoek naar informatie.'

Gezondheidslessen

Onwetendheid is dus de boosdoener. Zeventig procent van de Griekse vrouwen denkt dat ze voldoende geïnformeerd zijn. En toch wist maar 30 procent wat een spiraaltje was en kon maar 20 procent uitleggen wanneer de vruchtbare periode in een cyclus is. 'Ik denk dat veel vrouwen, zonder het zelf te beseffen, een heleboel gewoon niet weten', aldus Maria. Daar komt nog bij dat de 'kennis' die zij hebben van de verkeerde kanalen komt. Zeven van de tien tieners geven aan dat zij hun informatie krijgen van vrienden, via *social media* en internet en niet van ouders, school of artsen. Een van haar leerlingen, vertelt Maria, had van vriendinnen gehoord dat ze de eerste week na haar menstruatie niet zwanger kon worden. Een ander dat je bij de eerste keer niet zwanger kon worden. Weer een ander meisje in de klas dacht dat als mensen met een verschillend geslacht op elkaar gingen liggen, er vanzelf kinderen kwamen. 'Schokkend, want dan praat je over 2^e *gymnasiou*'. Dat ouders hun kinderen hierover te weinig informeren is op zijn zachtst gezegd nogal onhandig, maar het is meestal wel goed bedoeld, aldus Maria. 'Ze willen hun kinderen beschermen tegen 'de boze buitenwereld' of gaan er ten onrechte van uit dat hun kinderen dat soort dingen nog niet doen. En zelf zijn ze meestal ook niet goed op de hoogte, dat blijkt dus wel.' Veel ouders vinden het moeilijk om met hun kinderen over seksualiteit te praten. De school neemt in principe die taak over, maar dat is in Griekenland lang niet altijd het geval. Officieel werd voorlichting, of eigenlijk het gebrek eraan, voor het eerst in 1964 genoemd door de toenmalige secretaris-generaal van het ministerie van Onderwijs. Het zou nog bijna veertig jaar duren voordat het ministerie 'health education' liet opnemen in het onderwijscurriculum en docenten een paar uur per week extra tijd kregen om leerlingen te onderwijzen in zeven gezondheidsthema's, waaronder seksuele voorlichting. De docenten waren helaas niet ver-

In 1980 werd de anticonceptiepil in Griekenland gelegaliseerd

plicht om alle thema's te geven, met als gevolg dat in de beginjaren van het programma slechts één procent van de lessen over seksuele opvoeding ging. In de jaren daarna ging het al niet veel beter. Nu krijgen, volgens Maria, bijna alle kinderen op de basisschool een stripverhaaltje en de leerlingen van het voortgezet onderwijs een paar droge biologiesjes over de puberteit voorgeschoteld. Helaas zit er ook niet meer in, aldus Maria. 'Je begeeft je op glad ijs als je als docent afwijkt van de lesstof uit het boek en dat soort onderwerpen uitgebreid gaat behandelen in de klas. Er zijn altijd ouders die daarover gaan klagen.'

De oplossing... of toch niet?

Bij gebrek aan informatie thuis, betere seksuele voorlichting geven op school; het zou weleens het antwoord op het abortusvraagstuk in Griekenland kunnen zijn. Daar zijn de deskundigen en Maria het over eens. Maar of meer kennis ook automatisch betekent dat er betere keuzes worden gemaakt is volgens Maria nog maar de vraag. Zij ziet jongeren, hun ouders en artsen al jaren worstelen met deze problematiek. Zij heeft zelf vriendinnen en familieleden die irrationele, tegenstrijdige argumenten hebben om niet aan de pil te beginnen. Haar nichtje wilde geen chemische rommel in haar lichaam, maar brak wel al haar zwangerschappen af met een soort *morning after* pil. Een bevriende gynaecoloog vertelde dat een vrouw na vier abortussen nog niet aan een spiraaltje wilde omdat zij gehoord had dat de hormonen die daarin zaten kanker zouden kunnen veroorzaken. Toen de arts vroeg waarom ze dan niet stopte met roken, antwoordde ze dat 'dat anders was'. Mensen weten meestal wel wat juist is, maar doen vaak het tegenovergestelde, zeker als het om seks of relaties gaat. In Griekenland is dat niet anders. In een (patriarchale) samenleving, waar het huwelijk en goed moederschap hoog in het vaandel staan, wordt seksualiteit vaak geassocieerd met voortplanting. Seks kan om die reden niet zomaar vrijblijvend en zonder consequenties zijn. Aan 'omgang' zijn, vroeger en nu, restricties

Condooms, 'vermomd' als sigaretten

Anticonceptie is in Griekenland een typische mannenzaak

verbonden. Griekse vrouwen gingen vroeger als maagd het huwelijk in, kinderen moeten nog steeds binnen het huwelijk geboren worden (een hoogzwangere bruid voor het altaar is geen uitzondering), zonen mogen avontuurtjes hebben, dochters liever niet of niet merkbaar voor de buitenwereld. 'Tja, dat is een erfenis van vroeger. De wereld zit nu anders in elkaar. Wij zijn onafhankelijk, seks voor het huwelijk is sociaal geaccepteerd. Mannen doen daar net zo goed aan mee. Het gebruik van anticonceptie hoort daar natuurlijk ook bij, maar dat hebben wij – vrouwen – een beetje laten liggen, vrees ik, uit een gevoel van schaamte.' Het regelen van voorbehoedsmiddelen is in Griekenland een typische mannenzaak. Uit onderzoek blijkt dat negentig procent van de ondervraagde jonge vrouwen nog nooit een condoom heeft gekocht. Dertig procent gebruikt soms een condoom, maar dan alleen als de man het initiatief neemt. Overigens gaf zestig procent van de mannen toe een condoom alleen te gebruiken om zichzelf tegen een SOA te beschermen en niet om een ongewenste zwangerschap te voorkomen. Daar staat weer tegenover dat zowel vrouwen als mannen voorbehoedsmiddelen associëren met vrije seks, buitenechtelijke relaties en prostitutie. In een relatie zal een vrouw daarom nooit aan haar partner vragen om een condoom te gebruiken, omdat die vraag zou impliceren dat er ontrouw in het spel is. Ze vraagt vaak de arts ook niet om de pil, omdat daarmee gesuggereerd zou kunnen worden dat ze 'makkelijk' is. En, *last but not least*, artsen dringen tijdens een consult onvoldoende aan op het gebruik van de pil of het spiraaltje, in aanvulling op het condoom, waarschijnlijk omdat zij net als hun patiënten impliciet dezelfde normen en waarden hebben.

Gevolgen

De middelen zijn er, de kennis is voorhanden, nu de mensen nog. De overheid en de Kerk³ hebben de naam laks, onverantwoordelijk of conservatief te zijn maar de mensen zelf blijven ook achter de feiten aanlopen waardoor er een hoge prijs voor seksualiteit betaald

moet worden. Een abortus brengt emotionele stress, lichamelijke problemen en kosten met zich mee. Een vrouw kiest er niet zomaar voor. Dat doet ze alleen als ze – om wat voor reden ook – het kind niet kan grootbrengen volgens de heersende opvattingen van goed moederschap. Ondertussen zijn de gevolgen van de abortuscultuur ook in de samenleving zichtbaar. In Griekenland neemt het aantal geboortes ieder jaar af. Ondanks het feit dat het moederschap 'het hoogste goed' is, baart een Griekse vrouw in haar leven gemiddeld 1,3 kind en tegenwoordig is dat zelfs nog minder. Deels heeft dat te maken met de crisis. Paren stellen door de economische onzekerheid het krijgen van kinderen steeds vaker uit. Sinds de crisis is het aantal geboortes gedaald met dertig procent en is het aantal 'mis-kramen' verdubbeld. Maar daar staat tegenover dat in de periode vóór de crisis het aantal kinderen die geboren werden in een jaar in Griekenland nauwelijks echt veel hoger lag. Griekenland kampt, volgens het bureau voor statistiek, al decennialang met een significant hoger sterftecijfer dan geboortecijfer. Wrang genoeg is het aantal ongewenst kinderloze paren in Griekenland de afgelopen jaren ook sterk toegenomen. Op dit moment zijn er honderdvijftig duizend paren die vruchtbaarheidsproblemen hebben. Geschat wordt dat in veertig procent van de gevallen dat komt door abortussen in het verleden. Ook SOA's spelen een rol. Is voorlichting zinvol? 'Jazeker', meent Maria, 'maar dan in een vorm die jongeren aanspreekt en daarvoor moeten we in actie komen: de ouders, de school en de beleidsmakers. We weten allemaal dat onze jeugd seksueel actief is en ook wat de trieste gevolgen kunnen zijn, maar wij – ook de jongeren zelf – steken onze hoofden daarvoor in het zand. Dus, waarom praten we er samen niet gewoon over?' 🐷

³ De Grieks-orthodoxe Kerk heeft zich nooit expliciet uitgelaten over het gebruik van anticonceptie, maar keurt wel seksuele voorlichting af omdat leerlingen, volgens de Kerk, daardoor op de verkeerde ideeën kunnen worden gebracht.

De schrijver Ο συγγραφέας

MARIO MOLEGRAAF

Iedere Griek is een politicus

ABRAHAM KUYPER

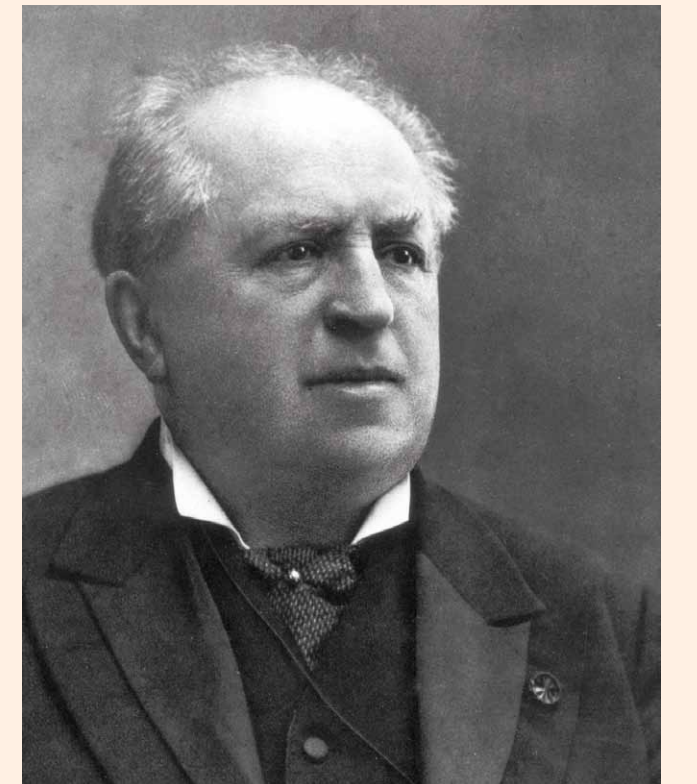
Iedere Griek is een politicus. Het aantal der politieke bladen is legio. In hun clubs en cafés komen ze dag aan dag saam en bespreken dan met hartstocht de politieke aangelegenheden. Ze zijn in dat opzicht bedorven kinderen, door de ultra-democratische denkbeelden, die hier uit Frankrijk binnendrongen, op het dwaalspoor geleid. Iedere Griek acht een staatsman op zijn manier te wezen. De verkiezingen brengen heel 't land in rep en roer, en de tribunes in de *Woeli* (βουλή) zijn er altoos stampvol, en kunnen tenminste een achthonderd man herbergen.

ABRAHAM KUYPER (1837-1920)

W e kennen hem als politicus, niet als schrijver. Abraham Kuypers, de grote voorman van de kleine luyden, tussen 1901 en 1905 minister-president geweest. In zijn omvangrijke verslag over zijn reis door het Middellandse Zeegebied ontpopt hij zich wel degelijk als een schrijver, met open ogen en een scherpe pen. Naast hem verbleken al die driftige en dikdoenerige politici van vandaag. Na de verkiezingen van 1905 lukte het hem niet door te regeren. Voor hem geen reden om te gaan kniezen: hij begint onmiddellijk aan een reis die ruim een jaar zou duren, een oude droom, een kans die moest worden gegrepen nu hij 'eenmaal vrij' was, 'gelijk ik in geen vijftig jaar geweest was,' zoals hij het omschrijft in de voorrede van het eerste deel van *Om de oude wereldzee*.

Het bescheidenste voorwoord aller tijden. Dit boekdeel, zo meldt hij, 'gaat uit zonder de minste pretentie van geographisch, ethnologisch of historisch eenige nieuwe vondst aan de markt te brengen. En nog minder maakt het aanspraak op de eere van een boeiend reisverhaal te zijn.' In de voorrede van deel 2 stelt hij verbaasd vast dat zijn werk een groot succes ('beschamende belangstelling') is geworden. Wie gaat lezen in de twee boeken, met hoofdstukken als 'Het Joodsche Probleem', 'Het Raadsel van den Islam', 'De Algerijnsche Kolonie', vindt het eerder vreemd dat Kuypers niet in alle literatuurboeken als begenadigd essayist wordt bejubeld. Wat een kennis, wat een visie en vooral ook wat een hoop. Hoop ook voor het hope-loze Griekenland. Het meer dan tachtig bladzijden lange hoofdstuk 'De Hellenen' sluit hij op 14 april 1908 af met de constatering: 'En dat kleine Griekenland gaat vooruit. Het wint in goedgeordende staats-inrichting, in hooger cultuur en in oeconomische kracht.'

Abraham Kuypers was niet zomaar een reiziger, als net afgetreden premier kwam hij overal binnen. De koning is op reis, maar hij wordt ontvangen door de kroonprins, 'de president-minister Theotoky en de minister van Buitenlandsche Zaken Skoeses'. Natuurlijk verliest hij ook in Griekenland de kleine luyden niet uit het oog en

ze kunnen zijn goedkeuring wegdragen: 'Buitensporigheden vallen niet in den Griekschen smaak. Ook de pornografie vond er geen ingang. Vooral op het platteland is men sober, leeft eenvoudig en kent schier geen behoefte.' De Nederlandse politicus ontdekt dat iedere Griek zich politicus voelt. Interessant is wat hij over de taalkwestie heeft te zeggen. Als classicus lijkt hij een beetje vooringenomen: 'De dualis viel uit, het medium ging te loor, de datief raakte in onbruik.' Maar hij spot met de pogingen een kunstmatige taal te scheppen.

Kuypers bespreekt uitvoerig de problematische Griekse staatsfinanciën, maar schildert ook het landschap en de steden: 'Wat in Athene boeit, is niet de nieuwe stad, maar de prachtige natuurlijke omgeving en wat er van het aloude kunstschoon gespaard werd.' Grote delen van Hellas worden verkend. Hij bezoekt Corinthe, onderneemt de pelgrimstocht naar Delphi, stuit in het binnenland van Corfu op 'mannen en vrouwen met een profiel als uit ivoor gesneden'. Je wordt er weemoedig van, betere tijden, toen politici nog grote geesten waren in plaats van zeurende zieltjes. 🐷